

Матеріали
X З'їзду
УКРАЇНСЬКОГО
ЕНТОМОЛОГІЧНОГО
ТОВАРИСТВА

Київ, 2-6 жовтня 2023

Незважаючи на велику кількість досліджень з лісової ентомології, в яких згадується шкідник, дані літературних джерел щодо його біології та екології часто є суперечливими.

Лісопатологічне обстеження соснових деревостанів проводили по маршрутних ходах в наступних лісництвах: Малинське лісництво (квартали 1, 11, 16, 25, 27, 29, 40, 58, 76, 81, 82, 89), загальна площа становила 77,6 га; Чоповицьке лісництво (квартали 27, 29, 33, 51, 55, 82, 100, 105, 106, 69, 70, 72, 85, 86, 92, 94, 95, 96, 98, 101), загальна площа — 32,3 га;

Українківське лісництво (квартали 16, 34, 37, 40, 95, 98, 1, 35, 36, 37, 67), загальною площею 36,4 га;

Любовицьке лісництво (квартали 8, 11, 34, 47, 58, 59, 62, 69, 71, 72), загальна площа — 44,3 га;

Іршанське лісництво (квартали 8, 15, 25, 57, 59, 64, 68, 69, 105, 113, 114), на площі 23,3 га;

Слобідське лісництво (квартали 5, 9, 20, 24, 33, 37, 38), загальна площа становила 19,2 га.

Для визначення видового складу шкідників використовувала (Методичні..., 2011). Оцінювання санітарного стану дерев здійснено згідно із «Санітарними правилами в лісах України»: дерева I категорії санітарного стану — без ознак ослаблення; II — ослаблені; III — сильно ослаблені; IV — старий сухостій (Санітарні..., 1995).

Обстежені насадження характеризуються задовільним санітарним станом. Деревостанам властиве змішане всихання соснових насаджень, що коливається від 5 до 25%. Дерев, що потребують видалення належать 5 та 6 категорій стану.

Література

- Карпович, М.С., Липський, П.В. 2022, Вершинний короїд (*Ips acuminatus* Gyll.) в соснових насадженнях — джерело екологічної катастрофи. *IV Міжнародна науково-практична конференція «Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку»*. м. Малин, 189–194.
- Методичні рекомендації щодо обстеження осередків стовбурових шкідників лісу. 2011 Укл. В.Л. Мешкова. УкрНДЛГА, Харків, 1–27.
- Санітарні правила в лісах України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України № 555 від 27.07.1995 р. К: ДКЛГ України, 1995. 19 с.
- Meshkova, V. L., Bobrov, I. O. 2020, Parameters of *Pinus Sylvestris* health condition and *Ips acuminatus* population in pure and mixed stands of Sumy region. *Proceeding of the Forestry Academy of Sciences of Ukraine*, vol. 20. 131–140 p.
- Горіла сосна, палала... зеленим вогнем короїда. 2023. URL: <http://dlmg.baranivka.info/images/doc/2018/prezentacia2018.pdf> (дата звернення 02.08.2023).

Поширеність шкідників деревних видів в лісових екосистемах філії «Кременчуцьке лісове господарство» ДСГП «Ліси України»

І.В. Кімейчук^{1*}, В.А. Павлюченко²

¹Білоцерківський національний аграрний університет, пл. Соборна, 8/1, 09117 Біла Церква, Київська обл., Україна

²ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України», вул. Чернігівська 19, 17400 Бобровиця, Чернігівська обл., Україна

*E-mail: ivan.kimeichuk@btsau.edu.ua

Актуальність дослідження основних шкідників деревних видів в лісових екосистемах відображається у декількох ключових аспектах:

1. Збільшення збитків від шкідників: світова популяція зростає, і збільшується потреба у лісових ресурсах, таких як деревина для будівництва, паливо та інші продукти. Це ставить під загрозу здоров'я та продуктивність лісових екосистем через збільшення поширення шкідників, що можуть завдають значних збитків у деревостанах.

2. Зміна клімату: зміни клімату мають прямий вплив на поширення та активність шкідників. Підвищення температур та зміни в розподілі опадів можуть створювати більш сприятливі умови для розмноження та розвитку деяких шкідників, тим самим спричиняючи збільшення ризику їхнього поширення і посилення атак на деревні види.

3. Глобалізація торгівлі та транспорту: світова торгівля деревиною та іншими лісовими продуктами може сприяти перенесенню шкідників з одного регіону в інший. Нові шляхи поширення шкідників можуть призвести до з'явлення нових паразитів та інвазійних видів, що можуть викликати серйозні наслідки для лісових екосистем.

4. Збільшення ризику виникнення епідемій: шкідники можуть створювати умови для виникнення епідемій захворювань, які можуть поширюватися на великі відстані та призводити до масового висихання деревних популяцій. Це може мати катастрофічний вплив на біорізноманіття, екосистемні послуги та економіку.

5. Потреба у розробці ефективних стратегій контролю: дослідження шкідників деревних видів допомагають розробляти більш ефективні стратегії контролю та управління. Розуміння біології та екології шкідників дозволяє вченим та працівникам державним спеціалізованим лісгосподарським підприємствам робити прогнозування та моделювання поширення та виявлення нових шкідників, а також розробляти методи їхнього обмеження, зменшуючи негативний вплив на лісові ресурси.

Усі ці фактори свідчать про необхідність продовження досліджень шкідників деревних видів в лісових екосистемах. Від цього залежить збереження лісових ресурсів, здоров'я екосистем та стійкість природних лісів у змінюючому світі.

Щодо шкідників лісу, то це комахи та інші тварини, які живляться деревними видами та можуть завдати їм значної шкоди.

Шкідники лісу можуть значно погіршити стан лісу та знизити його продуктивність. Тому важливо вчасно виявляти та боротися з ними, щоб зберегти лісові екосистеми в здоровому стані.

Оскільки лісове господарство ведеться переважно для заготівлі господарсько-цінних деревних видів то найперше потрібно виявити ті види шкідників лісу, які їх пошкоджують чи знижують господарську цінність. Серед господарсько-цінних деревних видів на яке ведеться лісове господарство для рівнинної частини України слід виділити: дуб звичайний (*Quercus robur* L.) та сосну звичайну (*Pinus sylvestris* L.), а для гірської частини України: ялину європейську (*Picea abies* L.), ялицю білу (*Abies alba* Mill.), бук лісовий (*Fagus sylvatica* L.).

Сосна звичайна являється найбільш поширеним деревним видом, що зустрічається на території України, оскільки відповідний деревний вид є не вибагливим до родючості та вологості ґрунту, що дозволяє зростати майже в будь якій місцевості. Серед шкідників, які пошкоджують сосну звичайну є: сосновий шовкопряд (*Dendrolimus pini* L.), соснова совка (*Panolis flammea* D. & Sc.), сосновий п'ядун (*Bupalus piniarius* L.), звичайний сосновий пильщик (*Diprion pini* L.), рудий сосновий пильщик (*Neodiprion sertifer* G.), шовкопряд-монашка (*Ocneria monacha* L.), великий сосновий лубоїд (*Tomicus piniperela* L.), малий сосновий лубоїд (*Tomicus minor* Hart.), шести зубчастий короїд (*Ips sexdentatus* B. & I.C.H.), синя златка (*Phaenops cyanea* F.), чорна чотирьохчяткова златка (*Anthaxia quadripunctata* L.), сосновий жердняковий смолюх (*Pissodes piniphilus* J.F.W.Herbst), малий рогахвіст (*Paururus juvencus* L.), великий сосновий довгоносик (*Hylobius abietes* L.), крапчастий смолюх (*Pissodes notatus* G.) та сосновий підкоровий клоп (*Aradus cinnamomeus* P.).

Дуб звичайний (*Quercus robur* L.) являється найбільш цінним деревним видом, на яке ведеться лісове господарство в лісостеповій частині України. Серед шкідників, які пошкоджують деревні насадження дуба звичайного варто виділити: зелену дубову листовійку (*Tortrix viridana* L.), глодова листовійка (*Sacoecia crataegana* L.), непарний шовкопряд (*Ocneria dispar* L.), зимовий п'ядун (*Operophtera brumata* L.), дубова широколінійна міль (*Acrocercops brongniardella* F.), золотогуз (*Euproctis chrysorroea* L.), дубовий похідний шовкопряд (*Thaumetopoea cessionea* L.), червонохвіст (*Dasyhira pudibunda* L.), кільчастий шовкопряд (*Malacosoma neustria* L.), дубова чубатка (*Peridea anceps* G.), дубовий заболонник (*Scolytus intricatus* R.), двоплямиста вузькотіла златка (*Agrilus biguttatus* F.), дубова бронзова златка (*Chryzobothris affinis* F.), дубова ксифідрія (*Xyphodria longicollis* L.) та малий дубовий вусач (*Cerambyx scopolii* F.).

Видовий склад та характер розповсюдження шкідників лісу філії «Кременчуцьке ЛГ» ДСГП «Ліси України» за видовим складом розділилися наступним чином: сосновий шовкопряд (*D. pini*), характер розповсюдження — локально, ступінь поширення — 30,5%; соснова совка (*P. flammea*), характер розповсюдження — куртинами, ступінь поширення — 13,2%; сосновий п'ядун (*B. piniarius*), характер розповсюдження — поодинокі, ступінь поширення — 5,5%; шести зубчастий короїд (*I. sexdentatus*), характер розповсюдження — куртинами, ступінь поширення — 14,4%; малий сосновий лубоїд (*T. minor*), характер розповсюдження — куртинами, ступінь поширення — 12,3%; великий сосновий довгоносик (*H. abietes*), характер розповсюдження — поодинокі, ступінь поширення — 3,7%; синя златка (*P. cyanea*), характер розповсюдження — поодинокі, ступінь поширення — 4,3%.

Аналізуючи отримані дані, спостерігається, що серед шкідників лісу, які присутні в насадженнях відповідного підприємства найбільш поширеним являється сосновий шовкопряд (*Dendrolimus pini*) ступінь пошкодження якого становить 30,5% та містить локальний характер. За куртинним характером розповсюдження зустрічаються соснова совка (*P. flammea*), шести зубчастий короїд (*I. sexdentatus*) та малий сосновий лубоїд (*T. minor*), крім того поодинокі зустрічаються наступні види: сосновий п'ядун (*B. piniarius*), великий сосновий довгоносик (*H. abietes*) та синя златка (*P. cyanea*).

Фітосанітарний стан лісів філії «Кременчуцьке лісове господарство» ДСГП «Ліси України» в цілому має задовільний стан лісових насаджень та природно-кліматичні умови підприємства є сприятливими для розповсюдження шкідників лісу.

Внаслідок проведення дослідження в лісових насадження підприємства спостерігають локальні розповсюдження соснового шовкопряда (*Dendrolimus pini*) та кореневої губки ступені розповсюдження яких складають 30,5% та 32% відповідно. Такі локальні розповсюдження значно знижують господарську цінність сосни звичайної. Для подолання яких слід використовувати поєднання попереджувальних та винищувальних заходів.

В лісових насадженнях спостерігаються куртинні спалахи соснової совки (*P. flammea*), ступінь поширення — 13,2%, яка додатково об'їдає хвою сосни звичайної, шести зубчастого короїд (*I. sexdentatus*) ступінь поширення — 14,4% та малий сосновий лубоїд (*T. minor*), які в ході своєї життєдіяльності прогризають ходи в деревині сосни звичайної тим самим знижуючи її товарну цінність. В лісових насадження філії «Кременчуцьке лісове господарство» ДСГП «Ліси України» спостерігаються також поодинокі випадки розповсюдження соснового п'ядуна (*B. piniarius*) — пошкоджує хвою сосни звичайної, великого соснового довгоносика (*H. abietes*) — пошкоджує деревину сосни звичайної та синьої златки (*P. cyanea*) — крім шкоди приносить і користь сосни звичайної. За такими насадженнями варто проводити подальший моніторинг.

Отже, варто підсумувати, що вплив шкідників на лісові екосистеми може мати такі наслідки: зниження біорізноманіття; зміни в структурі лісу; загроза екосистемним послугам; розповсюдження хвороб; руйнування екосистемної динаміки; втрата лісових ресурсів. Оскільки лісові екосистеми є критичними для збереження біорізноманіття та надання екосистемних послуг, контроль та вивчення впливу шкідників деревних видів стає важливим завданням для збереження стійкості та збалансованого функціонування лісових екосистем.

Щоб покращити фітосанітарний стан лісів, необхідно вживати різноманітних заходів: моніторинг стану лісів, забезпечення правильного догляду за лісами, використання біологічних засобів контролю, впровадження агротехнічних заходів, введення регулювання використання пестицидів, збереження біорізноманіття, проведення освітньої роботи, співпраця зі спеціалістами та науковцями-ентомологами.

Шипоноска соняшникова, *Mordellistena parvula* (Coleoptera, Mordellidae) в Одеській області

Ю.Е. Клечковський, К.А. Шматковська

Дослідна станція карантину винограду і плодкових культур ІЗР НААН, вул. Фонтанська дорога, 49, 65049 Одеса, Україна

E-mail: oskvpk@te.net.ua

Однією з найрентабельніших технічних і кормових культур в Україні є соняшник, а експорт соняшникової олії за об'ємами посідає у світі одне з перших місць. Цим самим пояснюється тенденція збільшення посівних площ, яка зберігається в Україні вже тривалий час.

Перенасичення польових сівозмін соняшником може призвести до порушення технології вирощування цієї культури. Недотримання строків його повернення на попереднє місце вирощування, і як наслідок — порушення сівозмін, поширення збудників хвороб та шкідників, ріст засміченості полів, погіршення екологічної ситуації внаслідок розширення обсягу застосування пестицидів та зниження урожайності.

Захист урожаю соняшнику напряму залежить перш за все від фітосанітарного моніторингу. Попередні наукові спостереження свідчать про посилення шкідливості внутрішньо стеблових комах-фітофагів і шкідників генеративних органів, які раніше не мали значного господарського впливу, зокрема про виявлення пошкоджень соняшnikовою шипоноскою (*Mordellistena parvula* Gyllenhal).

Шкідливість шипоноски проявляється у пошкодженні личинками судин провідної тканини та серцевини стебла соняшника, що призводить до різкого зменшення продуктивності рослини, недостатньо виповненого дрібного або пустого насіння, а пошкоджені стебла, в яких личинки знищили серцевину, не здатні протистояти поривам вітру.